

Takáts Péter

Gondolatok a Waldorf iskolák tanár-köztársaságáról

Amikor Rudolf Steinernek, még az első Waldorf iskola tanári kollégiumának egy krízise során feltették a kérdést, hogy milyen lenne egy Waldorf iskola tanári kollégiumának helyes működési formája, akkor ő azt felelte: „*Eine republikanische, nicht eine demokratische*”, azaz republikánus és nem demokratikus.

Ezzel a kijelentésével azóta is sokan és sokszor visszaéltek. Nem csak beteg közösségi működés fenntartásához használták fel igazolásul, hanem mindenféle hatalmi kezdeményezés megvalósításához és fenntartásához is. Pedig az, amit Rudolf Steiner akkor a tanároknak mondott, nem volt más, mint a modern kornak és az antropozófia szociális impulzusának is megfelelő szociális feladatra való felhívás. Egy olyan közösségi működés megvalósítására vonatkozó felhívás, ami teljes mértékben azonos az Antropozófiai Társaság elé állított szociális küldetés és impulzus lényegével is.

Az antropozófia szociális impulzusának megfelelő közösségi működés azáltal lenne biztosítható, ha a közösség tagjai képessé válnak arra, hogy közösségüket olyannak tekintsék, ahol

- együtt dolgoznak a jövő új szociális formáin,
- és képesek az intelligenciát (Michael), a bölcsességet (Sophia) és a szeretetet (Krisztus) a közösségi működés központi erőivé tenni.

Ezen feltételek teljesülése esetén megnyílik a lehetőség arra, hogy a Rudolf Steiner által elképzelt szociális formák jöjjenek létre, mind Waldorf közösségekben, mind pedig más közösségekben. Ezért a célkitűzésért ma a világban sokféle és többféle módon dolgoznak, így a modern közösségi működésnek több sikeres formája is ismert. Én most a Waldorf tanári kollégiumok és iskolák „tanár-köztársaság”-nak nevezett működési formájának kérdéseivel kívánok foglalkozni.

Ez a működési forma a tanárok nagyfokú tudatosságát és belső, lelki fejlődését követeli meg. Így aztán nem csoda, ha azt látjuk, hogy a mai napig nem sikerült maradéktalanul megvalósítani és ma még többnyire csak beteg „tanár-köztársaságokkal” találkozunk. Ennek oka egyszerűen a tanárok szociális képességeink hiányában van, mert egyelőre még nem tudnak helyes és korszerű fogalmakat alkotni a kor szellemének megfelelő közösségi életről és az antropozófia szociális impulzusáról. Ma az emberek többsége még mindig egoizmusa hatására és saját hatalmi céljai érdekében cselekszik, és illuzórikus elképzelései vannak a korszerű közösségi működésről. Sokan a demokráciát tekintik a szociális formák közül a megfelelőnek, miközben éppen ezzel, a ma ismert és működő demokrácia modellel fordult szembe Rudolf Steiner, amikor azt mondta, hogy a Waldorf iskolában republikánus és nem demokratikus működésre van szükség.

Eközben nem szabad elfelejteni azt sem, hogy megfelelő belső fejlődés hiányában az ember és a közösségei ma igen erősen ki vannak téve az ellenerők támadásainak. Minden olyan próbálkozás, ahol a közösség tagjai a jövő új szociális formáin dolgoznak ezen erők hatékony ellenállásába és eltérítő manővereibe ütköznek, és ennek hatására többnyire el is bukik.

Mi az a tanár-köztársaság

Ennek a működésnek az a lényege, hogy a tanárok átérzve a közösségért való felelősségüket, a feladatok ellátását a bennük élő antropozófiai emberképből táplálkozó módon látják el. Ez a gyakorlatban úgy mutatkozik meg, hogy a közösség bizonyos feladatok ellátására egy-egy tagjának mandátumot ad. Ezzel ugyan demokratikus módon, de a közösségen belül mégis egy hierarchiát hoznak létre, mert amíg az egyes munkatársak a mandátumukkal rendelkeznek, addig az ideig a közösség többi tagja felett egyfajta hatalommal is rendelkeznek. De ennek a hatalomnak a lényege, hogy azt a közösség tagjai önként és egy céllal való egyetértésben adtak neki.

Ennek az elsőre talán meglepő lépésnek, ami teljes mértékben ellentétesnek tűnik Rudolf Steinernek a hierarchiáktól mentes társadalmi és szociális formákról alkotott elképzeléseivel, azonban a közösség és tagjainak fejlődése szempontjából fontos értelme és jelentősége van. A működésnek ez a formája egy célt szolgál, mert ez a forma lehetővé teszi az egyes – mandátumot kapott – emberek számára, hogy egy közösség tagjaiként, de közben a saját ÉN-jükből kiindulva, szabadon kezdeményezzenek és teremtsenek a közösség javára. Amikor egy ember számára ez a lehetőség megadatott, akkor képessé válik arra, hogy kreatív alkotóképességét szabadon a közösség szolgálatába állítsa. A tanár-köztársaság szerű működés egy Waldorf iskolában pedig ezt a helyzetet kívánja megteremteni a közösség egyes tagjai számára.

Itt a közösség javára kitételnek különös jelentősége van, mert a mandátumot kapott emberek a hatalmat nem a többiek felett, hanem önmaguk felett gyakorolják, hogy önzésüket és hatalmi vágyaikat legyőzve a közösség érdekében és javára teremteni, alkotni tudjanak. Ez pedig egy olyan új minőség, amiről a Waldorf iskolákban igen gyakran megfelelnek, ráadásul teljes mértékben ellentétes a hatalomról alkotott felfogással és ismert koncepciókkal, valamint a társadalmi életben ismert hierarchikus hatalmi struktúrákkal és azok működésével.

Tehát abban az iskolában ahol a Tanári kollégium a tanár-köztársaság szerű működést határozza el, a közösség tagjai egy bizonyos feladat ellátására, egy olyan tagjuknak, aki a közösség megítélése szerint az adott feladatot a legjobban el tudja végezni, egy mandátumot adnak. Egy mandátum mindig egy konkrét feladatra és meghatározott időre szól, és ezeket annak a megállapodásnak, amit a mandátumra a közösség tagjai megkötnek, tartalmaznia kell.

Egy ilyen közösségben, ahol az iskola, a közösség élete valamennyi tanár számára fontos és ahol minden tanár felelősséget érez a közösség minden ügye iránt, ott a közösség minden tagja, kötelezettje és felelőse lesz a következőknek:

- felelős az iskolában belül és kívül megjelenő minden eseményért és történésért,
- jogosult az eseményekről információt kapni,
- köteles a döntéshozatali folyamatokban részt venni és véleményt nyilvánítani,
- köteles a közösen létrehozott folyamatokban részt venni,
- köteles a törvények és szabályok által előírt feladatokat elvégezni,
- köteles a kollégái által rábízott feladatokat ellátni,
- a mandátumot a közösségi célnak megfelelően használni.

Természetesen ezt a szép folyamatot, amely lehetővé teszi az ember fejlődését és az ÉN alkotó és kreatív erejének a közösség szolgálatába állítását, az ellenerők mindenhol igyekeznek megzavarni és megnehezíteni. Lucifer és Ahriman a Waldorf közösségekben kéz a kézben, egymással összefogva küzdenek azért, hogy a szép közösségi tervek ne valósulhassanak meg. Ennek nyomán szerte a világban azt láthatjuk, hogy a tanárok minden igyekezete ellenére, és éppen az ő fejlődési hiányosságaik miatt, a tanár-köztársaság kísérletek sorra elbuknak. Ez ugyanis egy jövőkép, egy az ember jövőbeli tudatossági fokához kapcsolódó működési forma, amire ma még nem vagyunk sem érettek, sem képesek. Ez azonban nem jelenti azt, hogy ma nem kell kísérletezni vele. Éppen ellenkezőleg most kell a szociális életben benne állva elkezdni a kísérletezést, és a kísérletek tapasztalataiból tanulva újabb és újabb kísérletekbe fogni. De mindig annak a tudatában, hogy egy kísérletről, egy tanulási folyamatról van szó.

A bukásnak, mint más szociális kezdeményezések esetében, itt is több oka van, de alapvetően két jellegzetes minőséget tudunk megkülönböztetni. Pontosan úgy, ahogyan az ellenerők az embert a fejlődés Krisztusi útjáról is két irányba tudják letéríteni, a „tanár-köztársaságba” való átmenet során is két jellemző zsákutcával találkozunk:

1. egyszer, amikor a működés egy szociális káosz-szerű, mindenki beleszólhat mindenbe, ál-demokratikus működésbe megy át, ahol a közösség tagjai azt hiszik, hogy őket nem fenyegeti semmi veszély, nekik nem kell tanulniuk, azaz a Luciferi erők jutnak túlsúlyba a közösségi működés során,
2. másodsor pedig, amikor egyes mandátumot kapott tagok átveszik a hatalmat és a közösség működése és irányítása egy teljesen hierarchikus formába megy át, vagyis az Ahrimani erők jutnak túlsúlyba a közösség működése során.

Mindkettő a Waldorf iskola működésének egy szélsősége, egy beteg működés, ami természetesen beteg közösségi folyamatokat eredményez. Ha ismerjük ezen zsákutcák jellemzőit, akkor ezzel igen jól kijelölhetjük azt a fejlődési irányt, amelyen a Waldorf közösségek tagjainak, azoknak a tanároknak kellene járniuk, akik megpróbálkoznak ezzel a feladattal és egy szociális kísérletben tudatosan kívánnak részt venni.

A beteg tanár-köztársaság

Ahhoz, hogy felismerhessük a betegséget, ismerni kell a tüneteket, ezért a következőkben a két zsákutcába jutott tanár-köztársaság főbb jellemzőit fogom bemutatni, hogy azok, akik egy ilyen közösségbe kerülnek, a tünetek ismeretében helyes diagnózist tudjanak majd felállítani a működésről.

Az ember csak akkor tud legjobb képességeit kifejtve tenni közössége javára, ha a munkája során szabadon dolgozhat és kreatív erői felhasználásával valami újat tud teremteni. Azok, akik az antropozófiai emberképből táplálkozva tudják, hogy az emberi ÉN-nek ma teremtő módon kell megnyilvánulni a világban, éppen ennek biztosítására adnak mandátumot egy társuknak. Ez a mandátum egyébként nem más, mint egy szabad tér, ahol megnyílik a lehetőség a szabad kezdeményezésre. Ezt a szabad teret a közösség biztosítja a mandátumot kapott tagja számára, abból a felismerésből kiindulva, hogy csak ez tudja az ÉN-ből való teremtés lehetőségét egy ember számára, egy közösségben, biztosítani.

A szabadság, a cselekvéshez kapott szabad tér azonban csak akkor áll a mandátumot kapott tag rendelkezésére, ha kezdeményezésének megvalósítása közben, nem kell állandóan u.n. demokratikus párbeszédet folytatatnia a közösség többi tagjával és nem kell magyarázkodni arról, hogy mit és miért tesz. Abban az esetben, ha Luciferi sugallatra egy közösségben kialakul az állandó „beledumálásnak” egy ál-demokratikus formája, akkor ez súlyos következményekkel jár. Egyrészt azonnal megszünteti a szabad kezdeményezés lehetőségét, másrészt megöli a kreatív teremtő erőket is.

Annak ellenére, hogy ez a károkozás mindenki számára azonnal nyilvánvaló, a gyakorlatban mégis szinte mindenhol találkozunk azzal a jelenséggel, hogy egy közösségben egy adott feladatra mandátumot kapott ember munkájába a közösség tagjai folyamatosan beleszólnak. Beleszólnak a munkájába, az alkotási folyamatába annak ellenére, hogy éppen azért választották ki őt, mert a közösség tagjai úgy gondolták, hogy ezen a területen neki vannak a legjobb képességei.

Megtörténhet, hogy hirtelen kiderül a kiválasztottról, aki megkapta a mandátumát, hogy mégsem képes valami új létrehozására vagy csak nehezen tudja megoldani a feladatokat. Azaz előfordulhat, hogy valakiről kiderül, hogy nem tökéletes, és a közösség ezt még menet közben észreveszi. Sőt lehet a közösség tagjai sorában valaki, aki ezt a feladatot jobban vagy nagyobb hatáskokkal el tudná végezni. Ha ez az eset áll fenn, akkor a közösség tagjai egy vizsga helyzetbe kerültek, mert azt kell eldönteniük, hogy beleszólnak és elkezdik befolyásolni a dolgok alakulását, vagy sem. A közösség tagjai számára a tanulás lehetősége ebben a helyzetben két lehetőség közötti választásban van, abban, hogy az önmegtartóztatás és a beleszólás erénye közül melyiket gyakorolják. A feladat, hogy ki kell választani az adott helyzetnek leginkább megfelelő és egyidejűleg képessé kell válni ezek között a megfelelő egyensúly megteremtésére is.

Sajnos igen gyakran azt tapasztaljuk, hogy a másik segítése, a közösség védelme és az egyenlőség félreértelmezett jelszavai mögé bújva gyakran dönt úgy egy közösség, hogy megengedi a beleszólást egy mandátumot kapott tag feladatvégzésébe. Ott, ahol ez megengedetté és általánossá válik, ott ezáltal két dolog történik:

- egyszer a közösség visszaveszi a felelősséget az adott dologgal kapcsolatban, és a továbbiakban együttesen hordozza azt,
- másodsor pedig megfosztja a mandátumot kapott társát attól, hogy fejlődjön és képességeit fejlessze.

Az utóbbival pedig csak azt érzük el, hogy a közösség egyik tagja nem tanulhat a cselekedeteiből, nem fejlesztheti a képességeit és cselekedetei továbbra is hibásak lesznek. Vagyis a tanár-köztársaság éppen azt nem éri el, ami miatt ez a működés létrejött. Miközben persze a közösség tagjai azt gondolják, hogy ezt a helyzetet a mandátum birtokosa hozta létre a hibás cselekedeteivel, és eközben elfelejtkeznek arról, hogy mi is volt a közösség tagjainak a szerepe és felelőssége ebben a folyamatban.

Azokban az iskolákban, ahol a tanári kollégium munkája ilyen Luciferi befolyás alatt folyik, ott többnyire a lila köd és az egyenlőségnek álcázott hamis szeretet álarca ismerhető fel. Itt a látszólagos egyetértés és a másik iránti szeretet önzést és konfliktuskerülést takar, és a felszín alatt megoldatlan problémák és forrongó konfliktusok tömege található, ami heves robbanások formájában előbb vagy utóbb ki is fog törni.

Fontos megjegyezni, hogy ez nem jelenti azt, hogy bárki szabadon, csak azért mert mandátumot kapott, bármilyen kárt okozhat a közösségének! A közösségnek ebből is tanulnia kell, és a tanulás lényege azt a pillanatot felismerni, amikor közbe kell lépni valamint azt megtanulni, hogy hogyan lehet egy egyértelműen alkalmatlanságot mutató helyzetben a társunknak valóban segíteni. Az első esetben az a helyes, ha képesek vagyunk akkor közbelépni, amikor a közösségnek okozott kár még nem nagyobb, mint az a kár, amit azáltal okozunk, hogy megfosztjuk mandátumot kapott társunkat attól, hogy fejlődjön és képességeit egy területen fejlessze. Vagyis egy nehéz mérlegelési helyzetben van a közösség, és ennek eredményeként találja meg azt a pillanatot, amikor a beleszólás, vagy az első figyelmeztetés megtörténhet.

A beleszólás minőségére vonatkozóan azt kell megtanulnunk, hogy ez a társunk megszégyenítése nélkül történjen, azaz meg kell tanulni, hogy hogyan lehet úgy visszajelzéseket adni, hogy a sértődést, megbántást és az ebből eredő károkat elkerüljük. Sőt, az igazán jó közösségek még ezt a nehéz helyzetet is tanulási helyzetté fordítják át, és még a visszajelzési folyamattal is igyekeznek elősegíteni mandátumot kapott társunk fejlődését és kompenzálni az elvesztett lehetőséget. Mivel ez egy valódi szeretettel és empátiával áthatott visszajelzési folyamat, ezért ma még kevesen képesek erre, így aztán a legtöbb iskolában csak akkor jeleznek vissza, ha a mandátum már lejárt, és mivel ez

nem segít a közösség tagjának fejlődésében és nem tud tanulni sem belőle, később egyszerűen nem adnak új feladatot. Sőt, sok esetben még ez is elmarad, többnyire valamilyen Luciferi befolyás hatására félreértelmezett diszkréció miatt.

A zsákutca másik formája akkor jön létre, amikor a tanári közösségben az Ahrimani erők jutnak túlsúlyba. Ez többnyire abban nyilvánul meg, hogy az az ember, aki egy feladatra mandátumot kap, nem képes többé a hatalmát a mandátum keretei között tartani, azaz a közössége javára az ÉN-jéből teremteni. Ekkor a mandátumot kapott tanár, mivel élvez a hatalmi helyzetet, a kapott lehetőséget elkezd önző, egyéni érdekeiben kihasználni, hatalmi pozíciókat kiépíteni általa. Egy ilyen közösségben végül több hatalmi központ is létrejön, olyanok, melyeket a közösség eredetileg nem is akart létrehozni!

Ezek a mandátumot kapott emberek, megrészegülve a hatalom mámorától és a nekik engedelmeskedő emberek félelmétől, tovább erősítik hatalmi pozíciójukat és újabb hatalmi állásokat építenek ki. Ennek nyomán az iskolában egy teljesen merev és hierarchikus szervezet jön létre, egy olyan, ami az eredetileg tervezett működést fokozatosan lehetetlenné teszi. Időközben a más mandátumot kapott embereknek is mindenben engedelmeskedni kell a hatalom birtokosainak és ez a folyamat végül oda vezet, hogy egy adott idő elteltével az iskolában már csak az történhet, amit a hatalom bitorlói akarnak.

Ilyen esetekben a hatalmon lévők minden módon igyekeznek megmagyarázni és a többség számára igazolhatóvá tenni azt, hogy miért is uralkodnak egy Waldorf közösségben ilyen - ahrimanikus - hierarchikus viszonyok. Ehhez pedig gyakran használnak fel Rudolf Steiner idézeteket, és ezekkel próbálják a hierarchikus struktúrákat igazolni, védeni és azok szükségszerűségét elfogadtatni. Ez ennek a működési módnak az egyik legsötétebb árnyoldala, mert nincs az antropozófiában és Rudolf Steiner munkásságában egyetlen olyan utalás sem, mely egy ilyen hierarchikus közösségi forma létét és időszerűségét igazolni tudná. Ez a működés ellentétes minden olyan szellemi törvénnyel, amelyet Rudolf Steiner az élete során megfogalmazott és minden olyan szellemi erővel, amellyel Rudolf Steiner élete és munkássága során összekötötte magát és az antropozófiát.

Viszont Ahriman, rendkívüli intelligenciájával tengernyi idézetet tud csak egy kicsit úgy elferdíteni, vagy összefüggéseiből kiragadni, hogy azok, ennek a beteg működésnek az igazolásaként tűnhessenek fel. Ez az elferdítés és a tartalomnak egy apró mértékben való megváltoztatása egyébként is Ahriman egyik jól bevált eszköze. Nem mond a nyilvánvaló igazságokkal teljes mértékben ellentétes dolgokat, de igen ravaszul csak egy árnyalattal ferdíti el az igazságot, egy szó vagy mondatrész apró átalakításával, úgy, hogy közben annak tartalma teljes mértékben ellentétes értelművé változik.

Az ilyen Waldorf iskolákban azt lehet tapasztalni, hogy a hatalmat bitorló tanárok mindenkinél mindent jobban tudnak, a szellemi ember hideg göggye árad belőlük, ami

megöl és lehetetlenné tesz minden valódi emberi kommunikációt és kapcsolatot. A szülők ezekben a közösségekben csak nemkívánatos elemek, akiknek semmi keresnivalója nincsen az iskolában és minden más közösségi működési példa – a tanárok értelmezése szerint – csak a tévúton járó emberek tudatlanságából fakad. Az egyetlen és igaz út letéteményesei csakis és egyedül a hatalom birtokosai lehetnek.

Ebben a közösségben a szeretetlenség és a hatalom hideg erői hatnak, és az emberek saját félelmeik rabjaként engedelmessé válnak a hatalom önjelölt birtokosainak, miközben a teljes bizalmatlanság légköre uralkodik az emberi kapcsolatokban. Aki nem érzi jól magát ebben a beteg, lehúzó erővel telt közösségi közegben, vagy felismeri az álarc és hazugságok mögött ható erőket és ennek nyomán lázadni próbál, azt durva fenyegetések érik, vagy rosszabb esetben ki is zárják a közösségből. Az persze csak idő kérdése, hogy ez a közösség mikor omlik össze, mert a mindent tudó és hibázni képtelen hatalom szellemi gőgje nem engedi az egyéni fejlődést és a hibákból való tanulást sem. Egy megmerevedett és változásra képtelen közösség pedig halálra van ítéelve.

A valódi tanár-köztársaság

A betegség tüneteinek bemutatása után most nézzük meg, hogy mi jellemzi azt a közösséget, amit emberek egy olyan csoportja hozott létre, akik már képessé váltak arra, hogy a már idézett Steiner mondat, az „*Eine republikanische, nicht eine demokratische*”, azaz republikánus és nem demokratikus elvnek valóban megfelelően működő Waldorf iskolát és közösséget működtessenek és tartsanak fenn.

Ebben az iskolában a tanárok a szellemi fejlődés és belső fejlődési út egy olyan fokra érkeztek, hogy már minden erejükkel azon vannak, hogy a modern kornak és az antropozófia szociális impulzusának megfelelő szociális formát működtessenek. Ők Rudolf Steinernek azt a gondolatát tették a lényük legbelső magjában a magukévá és cselekedeteik alapjává, ami így szól: „*Freiheit opfern um einer höheren Freiheit willen*”, a szabadságot egy magasabb szabadság érdekében feláldozni. Ezt azért teszik, mert egyrészt tudják, hogy ez az elv a közösségekben együtt élő tudatos emberek együttműködésének alapja. Másrészt tudják, hogy mindaz, ami a szellemi világban velük a születés előtt történt, egyidejűleg az emberek karmájába és lényük legbensőbb magjába beleültetett feladat. Egy olyan dolog, amely a megszületés után, arra törekszik, hogy földi életük értelmévé váljék.

Más szavakkal, ezért egy ilyen Waldorf közösségben a tanári konferencia tagjai a legmélyebb szívbéli indítatásból kiindulva keresik, hogy miként tudják elvégezni azt a feladatot, amivel Michael őket – a születésük előtt – megbízta. Tudják, hogy ma azoknak az embereknek, akik együtt akarnak haladni Michaellel a Földön, az emberszívekben kell berendezniük Michael új lakhelyét és erre pedig egy egészségesen működő Waldorf közösség, ami lehetővé teszi a tagjai számára a fejlődést és az ÉN-ből való teremtést

kiválóan alkalmas. Ezért egy ilyen közösség minden tagja, miközben minden áldozatra hajlandó a cél érdekében, minden erejével azért küzd, hogy egy valódi „arisztokratikus-demokrácia” születhessen meg.

Egy egészséges tanár-közársaság soha sem merev, hanem változásban van, ami egy ritmikus és állandó mozgásként jelenik meg és ebből a szélsőségeket egyesítő ritmikus mozgásból születik meg a valódi tanár-közársaság. Ez abban mutatkozik meg, hogy a közösség tagjai, felismerik, hogy két egymással szemben álló szélsőséget kell egyensúlyba, harmóniába hozni, úgy, hogy ez a két szélsőség egy időben és folyamatosan jelen van a közösség életében. Egyszer figyelembe kell venni a közösség és a mandátummal bíró emberek ellentétes szempontjait, mégpedig

1. a közösség (demos) oldalról az a fontos, hogy a mandátumot kapott emberek (aristoi) ezt az egész folyamatot, mint egy karmikus feladatot ismerjék fel és ennek megfelelően cselekedjenek,
2. a mandátummal rendelkezők oldaláról (aristoi) pedig fel kell ismerni, hogy a közösség (demos) az ő tudatosságuk szerve, a közösség annak visszatükrözője.

Másrészt egyensúlyt kell teremteni az ember tulajdonságai és törekvései ill. a közösség céljai és elvárásai között fennálló ellentétekben is. Azaz egyensúlyt kell fenntartani

1. az egoizmus és az önzetlenség között,
2. az egyéni törekvések és a közösségi érdekek figyelembevétele között,
3. és az emberben jelenlévő szociális és antiszociális erők között.

Amennyiben ez a felismerés a közösség tagjaiban valóban megtörténik, és ezeket valamennyien őszintén átérzik, úgy a két szélsőség között egy harmonikus szféra, egy valódi közép jön létre. Ez a közép olyan minőségeket hordoz, hogy a közösség szívközpontja lehet, amiben nemcsak az emberi ÉN alkotó és teremtő ereje tud megnyilvánulni, hanem Michael közösségi lakhelyévé is válhat. A kölcsönös tisztelet és szeretet ilyen légkörében egy egészségesen működő közösség tud létrejönni, ahol a valódi republikánus elv működik és nem annak valami torzképe.

Ezekben a közösségekben az ÉN kezdeményező ereje a szociális teremtés erejévé válik, ezáltal egy Waldorf közösség is az antropozófia és a Karácsonyi Ülés szociális impulzusának hordozójává válik. Egy olyan közösséggé, ahol tanárok, szülők és adminisztratív alkalmazottak vállat vállnak vetve, együtt küzdenek azért, hogy az iskola működni tudjon és a pedagógiai munka sikerrel megvalósulhasson. Ez a Waldorf iskola így egy valódi tanuló közösséggé válik, mely egyrészt munka-közösség, de ugyanakkor szociális és kulturális közösség is, ahol a tanárok, az alkalmazottak és a szülők aktívan vesznek részt az iskolai közösség életében és együtt teremtik meg a jövő új közösségeinek lehetőségét.

2014. április